
Hans Kruus tormisel aastal 1917

Jüri Kivimäe

Annotatsioon. Artiklis käsitletakse nooremohvitseri ja tulevase ajaloolase Hans Kruusi vaateid ning poliitikuks saamist Vene revolutsiooni keerises 1917. aastal. Esmalt vaadeldakse tema saabumist Petrogradist Tallinna ja kuulumist 1. Eesti polku, ning Eesti Sõjaväelaste Ülemkomiteesse. Kruusi kõned nii Eesti sõjaväelaste I kongressil ja Eesti rahvuskongressil kui ka muud kirjutised esindasid esseeride ideoloogiat ja poliitilist programmi. Tartumaa maatameeste esindajana valiti Kruus Eestimaa Kubermangu Ajutise Maanõukogu liikmeks. 1917. aasta septembris sai Kruusist Eesti Sotsialistide-Revolutsionääride Partei esimees. Eesti poliitilisel maastikul esindas ta pahempoolset suunda ja toetas rahvusautonoomia ideed. Enamlik riigipööre Petrogradis oktoobri lõpul, Vene Asutava Kogu valimised ja Maanõukogu laialiajamine enamlaste poolt põhjustasid esseeride leeris lahkarvamusi, sest neist enamus ei pooldanud proletariaadi diktatuuri. Esseeride pahempoolne tiib loobus oportunistlikust koostööst enamlastega ja Kruus asus toetama Gustav Suitsu esitatud Eesti Töövabariigi ideed, mis sisuliselt tähendas iseseisvat Eesti vabariiki. Selle ettepaneku esitas Kruus 24. jaanuaril 1918 Nõukogude valitsusele, kuid rahvasajjade komissar Jossif Stalin lükkas selle tagasi. Esseeride projekti võeti suurel määral arvesse aastavahetusel koostatud Eesti parteide ülddeklaratsioonis, mis avas tee Eesti iseseisvuse väljakuulutamiseks 24. veebruaril 1918.

Võtmesõnad: Vene 1917. aasta revolutsioon, Hans Kruus, 1. Eesti polk, Eesti Sotsialistide-Revolutsionääride Partei, Eesti Maanõukogu

Vene 1917. aasta revolutsiooni ajaloo suurteostes ja ülevaadetes keskendatakse üldjoontes revolutsioonidraama juhtivatele tegelastele, nii võitjatele kui ka kaotajatele. Kuid revolutsioon pole loodusnähtus, revolutsiooni tegid inimesed. Selle tegelaskonda pole võimalik kokku lugeda, enamik neist on hukkuva tsaaririigi nimetud kodanikud, haritlased, töölised, talupojad, erinevate rahvaste esindajad. Kuid paljudele neist toimus revolutsioon kui seninägematu ja ettearvamatu elukogemus, mis muutis inimsaatusi. Venemaa pealinnas Petrogradis oli Veebruarirevolutsiooni puhkedes hinnanguliselt kuni 60 000 eestlast (Pullat 2004: 44, viide 13; vrd Rei 1961: 121).¹ Paljud neist olid revolutsioonisündmuste vahetud tunnistajad, iseäranis sõjaväelased, kes puhkenud segaduses veel ei teadnud, kas nad peavad kaitsma vana korda, uut valitsust või ootama rindele saatmist.

Noore ohvitseri päevaraamat „Peetrilinnas ajaloo suurpäivil“ (pilt 1) algab mõtiskleva sissejuhatusega 14. veebruaril 1917 rongisõidul Gatšinast üle Krasnoje Selo Petrogradi. Sel päeval oli pealinnas oodata Vene Riigivolikogu ehk Duuma kevadise istungjärgu algust. Kuid teda valdavad teistsugused tunded, mida ta tõrgub endale ja teistele tunnistamast – „Revolutsioon peab tulema! – see on kindel. Kudas ja kuidas? – see on küsimus. Seda ei vasta õieti keegi.“ Pateetilises toonis lisab ta: „Aga meie sugupõlv, suurte sündmuste kaastunnistaja, peab nägema veel suuremaid päevi.“ (Kruus 1917a: 7).²

Nii kirjutas 25-aastane Hans Kruus (pilt 2), kes oli 1917. aasta jaanuari algul lõpetanud Odessa lipnikekooli ning suunatud seejärel nooremohvitserina tagavarapolku, mis paiknes Petrogradi lähistel Krasnoje Selos. Seal valmistati ette marsiroodusid rindele saatmiseks. Vabu nädalavahetusi kasutas Kruus koos teiste ohvitseridega Petrogradi külastamiseks: kord käidi luuleõhtul, kus esinesid Anna Ahmatova ja Igor Severjanin, siis jälle kuulati linnavolikogu saalis tuntud ajaloolase, professor Nikolai Karejevi loengut (Kruus 1979: 175). Venemaa pealinnas elati veebruari lõpul tormieelses meeolus, nagu noor lipnik oma päevaraamatusse kirja pani (Kruus 1917a: 5). Petrogradis alanud käärimine vallandus peagi revolutsiooni võimsaks

---

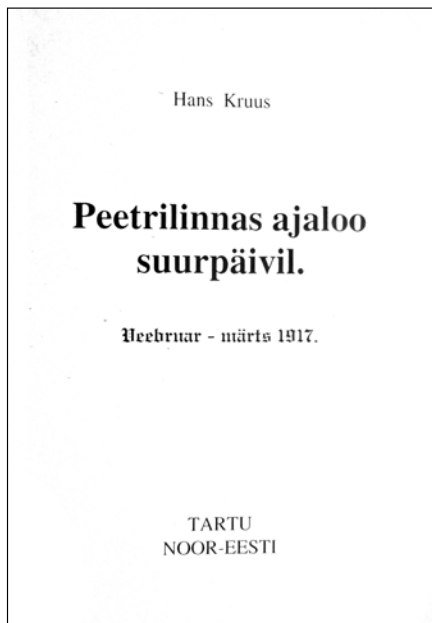
¹ Rei mälestuste järgi arvati Peterburis elavat isegi üle 60 000 eestlaste.

² Ilmus trükis 1917. aasta märtsi lõpus, vt Postimees nr 73, 1. aprill 1917, lk 1.

laineks. Veebruarirevolutsiooni puhkemise ajal oli Petrogradis palju eestlasi, nii sõjaväelasi kui ka eraisikuid, kuid nende üleelatust on avaldatud vähe kirjeldusi. Kruusi päevaraamatu väljavõtted annavad nende sündmuste emotsionaalset öhkkonda hästi edasi. Kuigi Kruus polnud nii vahetult revolutsiooni keskmes kui Vene Riigiduumas ajakirjanikuna töötav Julius Seljamaa (1883–1936) oma reportaažidega Tauria paleest (Seljamaa 1924; vt ka Susi 2009), annavad tema päeviku sissekanded revolutsiooni arengut edasi sõjaväelase vaatenurgast. Kas rahva poolt või rahva vastu, arutavad noored ohvitserid, kui neile saabus käsk liikuda tuhande parema soldatiga ja kolmekümne viie ohvitseri juhtimisel Krasnoje Selost „revolutsiooni kaitseks“ pealinna. Sõjaväe üleminek Ajutise Valitsuse ja rahva poolele otsustas revolutsiooni saatuse. Kui 3. märtsil saabus teade, et keiser Nikolai II on troonist loobunud, kirjutas Kruus ülevoolavas stiilis: „Muinasjutt on tõeks saanud. Soov, mis mõni päev tagasi veel unenäguigi polnud, seisab nüüd täide läinud faktina meie ees.“ (Kruus 1917a: 39). Kuigi ta tunnistab, et „Peetrilinn on suures revolutsioonis hiigla-töö teinud, samasuguse, nagu Pariis Prantsuse revolutsioonide ajal“, leiab ta samas, et revolutsiooni lõplikku saatust ei otsusta Peetrilinn, vaid seda teeb kodu Venemaa (Kruus 1917a: 45).

Revolutsioonipäevil Petrogradi koondunud väeosad muutusid ajapikku pealinnale ja valitsusele tülikaks, sõja kriitilist olukorda arvestades polnud välistatud, et mõned väeosad saadetakse rindele. Eestlastest sõdurite ja nooremohvitseride hulgas tugevnes aga soov ühineda ja kodumaale tagasi minna. 26. märtsil (8. aprillil) toimus Petrogradis Eesti Vabariiklaste Liidu korraldatud umbes 40 000 eestlase, sealhulgas umbes 12 000 sõjaväelase meelevaldus rahvusliku autonoomia toetuseks (Eestlaste meelevaldus 1917: 1; Graf 1993: 129).³ Sellel meelevaldusel oli oluline osa ka eesti rahvusväeosade loomisel. 28. märtsil (10. aprillil) peeti Tallinnas „Grand Marinas“ üldine eesti sõjaväelaste koosolek, kus moodustati ajutine komisjon, millest kujunes hiljem Eesti Sõjaväelaste Büroo. Rahvusväeosade moodustamine vajab aga Venemaa Ajutise Valitsuse lubavat otsust, selleks oli vaja tegutseda pealinnas. 7. (20.) aprillil rivistusid Petrogradis

³ Mati Grafi väitel oli Petrogradi garnisonis ligi 15 000 eesti soldatit.

Pilt 1. Hans Kruusi päeva-
raamat „Peetrilinnas ajaloo
suuropäivil“ (1917). Foto: Jüri
Kivimäe, 2018.

Fig. 1. Diary of Hans Kruus
“Peetrilinnas ajaloo suuropäivil” (1917). *Photo:* Jüri
Kivimäe, 2018.

Lossiplatsil 3000–4000 eesti sõjaväelast paraadile, mille võttis vastu sõjaväeringkonna ülem kindralleitnant Lavr Kornilov, kelle „hüvasti-jätukõnet“ eestlastele mõisteti kui lubavat otsust. Järgmisel päeval, 8. (21.) aprillil moodustati Petrogradis Eesti Sõjaväeosade Organiseerimise Keskkomitee (Kurvits 1930: 40, 42) ning 12. (25.) aprillil kinnitas Ajutise Valitsuse sõja- ja mereminister Aleksandr Gutškov eesti rahvusväeosade põhimääruse. Alles nüüd võidi Tallinnas täie kindlustundega asuda 1. Eesti polgu formeerimisele.

Milline osa oli lipnik Kruusil Petrogradi eesti sõjaväelaste organiseerimisel, pole üksikasjades selge. Esimene ešelon otsustati moodustada 176. polgust, kus 14. (27.) aprillil valiti moodustatava eesti marsipataljoni ülemaks lipnik Karl Lillipuu ja 4. roodu ülemaks Hans Kruus. Varustuse vähesuse ja muude takistuste tõttu sõitis ešelon – 4 ohvitseri ja 867 sõdurit – Krasnoje Selost välja alles 20. aprilli (3. mai) õhtul ning Tallinna jõuti ööl vastu 22. aprilli (5. maid) ilma mingi piduliku vastuvõtu ja tervitusteta. Saabunud sõjamehed paigutati

Tallinnas Juhkentali kasarmuisse. Kruus sattus endalegi ootamatult Tallinna sündmuste elevusse, mida tekitas pikaajaliste pagulaste jõudmine kodumaale, aga muidugi ka Eesti sõjaväelaste saabumine. 5. mai hommikul jõudis Tallinna Friedebert Tuglas, päev hiljem aga Eduard Vilde koos abikaasa Linda Jürmanniga (Eduard Vilde ja Fr. Tuglas Tallinnas 1917: 3).⁴ Tol laupäeval, 6. mail, viidi külalised otse vaksalist Eesti sõjamehi tervitama. Sõdurite paraadi „kamandas väga resoluutse häälega lipnik Hans Kruus“, keda nii Vilde kui ka Tuglas esimest korda nägid (Kiipus 2003: 97–98). Kindlasti oli Kruus samal õhtul Estonias Vilde ja Tuglase kõnesid kuulamas.

Pärast mõningaid segadusi määrati Krasnoje Selo esimene ešelon moodustatava 1. Eesti polgu 1. pataljoniks, kus Kruus jäi endiselt 4. roodu ülema kohusetäitjaks (Kurvits 1930: 106–110).

Kruusi sõjaväeline karjäär ilmselt ei kõitnud, pealegi polnud tal lahingukogemusi sõjarindelt. Polgu formeerimisel oli kindlasti erimeelsusi: kui polk mais Tallinnast Rakverre viidi, siis oli 4. roodu ülemaks alamleitnant R. Kuslap ja lipnik Kruusi leiame nimekirjast sama roodu nooremohvitserina kõrvuti lipnik Semperiga (Kurvits 1930: 140, 142). Moskva lipnikekooli lõpetanud Johannes Semperit tundis Kruus juba ajast, mil ta toimetas nooreestlaste ajakirja Vaba Sõna. Kruusi enda sõnul kutsunud ta Semperi 1. Eesti polku (Kruus 1967: 17). Tuleb arvestada, et formeerimisel oli polku tulnud erineva ilmavaatega sõjaväelasi, enamlastest ja sotsialistidest kuni korralike rahvuslasteni, mis tekitas polgu tegutsemise alguses pingeid ja vastuolusid. Polgu isikkoosseis ei paiknenud kõik koos Rakveres, vaid oli hajutatud lähikonna mõisatesse; nii asus 1. pataljon Arkna mõisas.

Eesti sõjaväelaste I kongressil, mis peeti Tallinnas 18.–21. juunini, pidas Kruus kõne rahvaste enesemääramise õigusest ja autonoomiaküsimusest „sotsialistlike mõttevoolu seisukohalt“ (Eesti sõjaväeliste kongress 1917: 2). Ta arvas, et Venemaast peaks saama föderatiivne vabariik, mis jaguneks territoriaal-autonoomseteks osariikideks, kuid pidas Eesti kui väikerahva kaugemaks sihiks eksterritoriaalset rahvusautonoomiat, mis oleks puhtalt rahvuskultuuriline eluvorm (Üleüldine Eesti sõjameeste kongress 1917: 3). Tema vaated sobisid hästi kokku

⁴ Friedebert Tuglas oli juba aprillis jõudnud Tartu.

samal kongressil kõnelnud Jüri Vilmsi seisukohtadega. Ja kuigi kongress ei võtnud vastu Kruusi pakutud resolutsiooni autonoomia küsimuses, valiti ta Eesti Sõjaväelaste Ülemkomitee liikmeks (lisaks ka ajalehe Eesti Sõjamees toimetuskolleegiumisse) kõrvuti nende polgukomandöri polkovnik Aleksander Tõnissoni ja lipnik Konstantin Pätsiga, kellest sai komitee esimees.

1917. aasta palavikulistest otsingutest, kongressidest, valimistest, nõupidamistest ja sõjamuredest täidetud suvel tõusis Kruus tõsistes poliitilistes vaidlustes järk-järgult esile ühe keskse mehena, kes asus sotsialistide leeris ja kelle öeldut tähele pandi. Ta jäi 1. Eesti polgu nimekirja vormiliselt kuni 20. veebruarini 1918, kuid on märgitud komandeerituks Eesti Sõjaväelaste Ülemkomiteesse. Kas siin tuleb näha poliitilist ametikohta? Igal juhul oli Kruus tagasi oma keskkonnas, ta võitles sule ja sõnaga. Tema kirjutised ja kõnede tekstid ilmusid 1917. aastal peamiselt ajalehes Töö Lipp, mis oli Sotsialistide-Revolutionääride Partei häälekandja ning mis ilmus algul Tartus ja hiljem Tallinnas.⁵ See avaldamiskoht osutab selgelt asjaolule, et Kruus oli esseeride partei liige. Arvatavasti liitus ta selle partei põrandaaluse seltskonnaga Tartus enne sõjaväkke mobiliseerimist 1916. aastal, kuid neid üksikasju ei reetnud Kruus kunagi ei oma intervjuudes ega ka mälestustes. Esseeride ideoloogia ja poliitilise hoiakuga oli ta tutvunud Tartu Õpetajate Seminaris õppimise (1907–1911) ajal, mil ta liitus sotsialismist huvitatud noorukite rühmitusega. Talle olid meelepärased esseeride programmis (Venemaa) riiklik-föderatiivse ja rahvusliku kultuurautonoomia põhimõtted (Kruus 1979: 55–56). Aastaid hiljem kinnitas ta, et „sotsiaal-revolutsionäärse ideoloogia ja Noor-Eesti vaimsete otsingute vahel oli küllaltki kokku puutepunkte“ (Kruus 1933: 1026). Tallinnas tegutses peamiselt Vene sõjaväelastest ja madrustest koosnev esseeride partei osakond, ent Kruus oli seotud esseeride Tartu osakonnaga. Eesti esseeride iseseisva

---

⁵ Kruusi varaseim artikkel ilmus seal juba 7. aprillil, seega veel enne Eestisse naasmist. Vt: Hans Kruus. Tartu Eesti rahvusühiskondlased. – Töö Lipp, nr 3, 7. aprill 1917, lk 2. Kruus polemiseeris seal Jaan Tõnissoni 30. märtsil Tartus Vane muises peetud kõnega „Meie rahvuspoliitilised paleused ja praegune silmapilk“, mille lühitutvustust pidi ta olema ajakirjandusest lugenud, vt: Meie rahvuspoliitilised paleused ja praegune silmapilk. – Postimees, nr 72, 30. märts 1917, lk 3.

partei loomise asjus käis Kruus läbi rääkimas esmalt 1917. aasta mais Petrogradis toimunud Sotsialistide-Revolutionääride Partei Põhjaringkonna kongressil ja seejärel saadikuna (koos Erich Joonasega) Vene esseeride partei III kongressil (25. mai – 4. juuni 1917) Moskvas (S. R. P. Põhjaringkonna kongress 1917: 1; Kruus 1917d: 1–2; Graf 1982: 91). Kruus põhjendas eestlaste erakonna emaparteist lahkulöömise taotlust rahvusküsimuse ja kultuurautonoomia argumentidega, kuid ta ei saanud oma kavale Vene juhtivate esseeride toetust, samas mitte ka otsest vastuseisu (Kruus 1933: 1027; Graf 1993: 150). Nii näemegi Kruusi esinemas esseeride erakonna Eesti osakondade või isegi kogu partei nimel. Tallinna Eesti Liidu eestvõttel kokku kutsutud Eesti rahvuskongressil Estonia saalis võttis Kruus sõna avapäeval, 3. juulil, ning teatas sotsiaalrevolutsionääride erakonna ja selle poolehoidjate nimel, et nad ei tunnista seda koosolekut „rahvuskoguna täielikuks ja kõige tõsidusega demokratliku valimiseviisi järele kokkukutsutuks“, kongressilt nad küll ei lahku, aga hoiduvad hääletamistest ja otsustamistest (Eesti rahvuskongress 1917: 1). See teadaanne vihastas Jaan Tõnissoni, kes nõudis „koosolekut haavavate üteliste“ eelnevat kirjalikku läbivaatamist, kuid tema ettepanek hääletati maha. Esseeride distantseerumine kongressi tegevusest ei suutnud ometi Kruusi tagasi hoida sekkumast agraarküsimuse arutellu (peakõnelejaks Konstantin Päts), kus ta ei kõnelnud küll erakonna nimel, kuid kaitses siiski esseeride maaprogrammi keskset ideed maa sotsialiseerimisest (Eesti rahvuskongress. Koosolek 4. juulil 1917: 2). 1917. aasta suvel oli Kruus esseeride erakonna üks tähtsamaid eestkõnelejaid, kelle poliitilised seisukohad ei lõhestanud sündivat Eesti poliitilist elu, olles üsna sarnased sotsialistlike rühmade jt taotlusega Eesti osariigi loomiseks Vene föderatiivses riigis.

Tolle suve peaaegu ühel ajal või lähestikku toimuvaid olulisi sündmusi on võimatu kirja panna, sest põhjuslike seoste järgimine paneb nad toimuma ajas järgnevatena. Astudes sammu tagasi ei saa üheks tähtsamaks neist pidada rahvuskongressi, vaid Eestimaa Kubermangu Ajutise Maanõukogu kokkutulemist Tallinnas 1. juulil 1917. aastal. Toompea lossi valges saalis kogunenud maanõunike hulgast leiame ka Hans Kruusi, lipniku ja esseeri, kes esindas Tartumaa maatamehi. 25. juunil toimunud Tartumaa valimiskogus valiti Maanõukokku

*Pilt 2. Lipnik Hans Kruus 1917. aastal.
Foto: KM EKLA
Fig. 2. Ensign Hans Kruus 1917. aastal.
Photo: KM EKLA*

maatameeste nimekirjast Rudolf Jaska, Aleksander Podrätshik, „üliõpilane (praegu lipnik)“ Hans Kruus ja Hugo Reiman ning demokraatliku bloki nimekirjast Jaan Tõnisson, Jaan Raamot ja Mart Kiirats (Tartumaa valimise-kogu koosolekud 1917: 3). Millist valimiselset kihutustööd Kruus oma kodukandi maameeste ees oli teinud ja kas ta ka ise valimiste aegu Tartus viibis, pole teada.

Nii oli Hans Kruus poliitiku ja ideoloogina ühtäkki esile tõusnud kolmes positsioonis: kujunenud Eesti esseeride üheks juhiks, valitud Eesti Sõjaväelaste Ülemkomiteesse ja Eestimaa Ajutise Maanõukogu liikmeks. Maanõukogu, eestlaste esimene parlament, oli kindlasti kõige tähtsam poliitiline tribüün. Kodanlike erakondade esindajad moodustasid Maanõukogus demokraatliku bloki, mille ideeliseks juhiks ja eestkõnelejaks sai Jaan Tõnisson. Pahempoolsete erakondade sotsialistlik blokk, kuhu kuulus koos teiste esseeridega ka Hans

Kruus, oli üsna ebakindel, sinna kuulusid ka Jüri Vilmsi juhitud radikaalsotsialistid või tööerakondlased, kes tihtipeale esinesid iseseisva rühmana, kuid ka enamlased (Graf 1993: 144; Elango, Ruusmann, Siilivask 1998: 66). Kruusi kaheksaliikmeline esseeride rühm polnud kuigi tugev. Maanõukogus toimunud poliitilised võimumängud ajendasid Kruusi kirjutama pseudonüümi Antonio Tolli all kaheosalist iroonilist pilalugu „Sabast ja sarvist“, milles ta naeruvääristas „dramaatilisi maadlemisi Eesti parlamendi suveteatris“ (Tolli 1917).

Kruus siiski ei pettunud Maanõukogus – ta osales üleüldiste administratiivajade komisjoni ja põllumajanduse osakonna töös (Maanõukogu protokollid 1932: 9 ja mujal) ning viibis 12. augustil Maanõukogu delegatsiooni koosseisus Moskvast Ajutise Valitsuse korraldatud riiklikul nõupidamisel. Aeg oli ärev, Riia oli 22. augustil langenud Saksa vägede kätte. Värske sõjateadete, aga ka Venemaa poliitilise arengu ja Moskva nõupidamise muljete mõjul alustas Jaan Tõnisson Maanõukogu kinnisel istungil 25. augustil oma kõnet ärevust tekitava hinnanguga, et „Venemaa on sisemiselt surmani haige“, mistõttu Eesti erinevad rühmad peavad liituma kohe ühtseks rahvuslikuks jõuks, et maad juhtida (Maanõukogu protokollid 1932: 109). Aastaid hiljem väitis Kruus, kuidas Moskva-muljed veensid teda, et Venemaa seisab poliitilise alternatiivi ees – kas Lenin või Kornilov –, ning et niisugune väljavaade kannustanud neid kõiki töötama „meie koduse elu ümberkorraldamisele Venest eraldumise suunas“ (Kruus 1938: 89). 1917. aasta septembris polnud sellised sihid siiski veel täielikult selginnenud ja Eesti lahkumine Vene riigist polnud ei Eesti esseeridele ega ka teistele poliitikutele kindel ja vastuvõetav eesmärk.

1917. aasta suvel Tartus peetud esseeride partei Eesti osakondade kongressil jäi iseseisev partei loomata. Selleni jõuti alles 17.–18. septembril Tartus toimunud teisel kongressil, mida juhtis Kruus ja kus ta pidas põhimõttelise kõne esseeride programmist maaküsimuses (Kruus 1917e).⁶ Vene esseeride programm maaküsimuses lähtus vene külakogukonnast (vn *община*), kus kogukondliku maakasutuse,

---

⁶ Kruusi kõne „Sotsialistide-Revolutionääride Partei agraarprogramm ja maalolu Eestis“ trükiti esmalt esseeride ajalehes, vt. – Töö Lipp, nr 101, 22. sept (5. okt) 1917, lk 2–3; nr 102, 23. sept (6. okt) 1917, lk 2; nr 103, 25. sept (8. okt) 1917, lk 2–3, kuid esseeride kirjastuse Töö ja Võitlus poolt ka eraldi brošüürina.

vene talupoegade kogukondlike vaadete, traditsioonide ja elamisvormi kaitseks tuli külas läbi viia revolutsioon ehk maa sotsialiseerida – eraldada kaubaringlusest ning anda kogu rahva omandusse, mitte üksikute isikute ja rühmade eraomandusse. Kruus püüdis vene esseeride agraarprogrammi kohandada Eesti oludele, loobudes küll „kogukondlikest vaadetest“, sest Eesti külas polnud sellist kogukondlikku maakasutust nagu Venemaal, kuid soovitas säilitada maa sotsialiseerimise põhimõtte. Eestis välja kujunenud agraarolude taustal jäid Kruusi pakutud maakasutuse põhimõtted kõigi töö- ja tarvita-misnormide sätestamisega paraku keeruliseks ning teostamatuks (Kruus 1917e: eriti lk 15).

Teise teemana tõusis 1917. aasta suvel ja sügisel Eestis poliitiliste vaidluste keskmesse autonoomia ja rahvusküsimus. See oli Eesti tuleviku küsimus – kuidas saavutada rahvuse vaba enesemääramise õigus ja rahvuskultuuriline autonoomia? Rahvusküsimusest oli Kruus juba varem kirjutanud (Kruus 1915a, 1915b). Muutunud poliitilises olukorras esitas ta oma seisukohad esmalt ajalehes Töö Lipp juulis ja augustis ilmunud artiklite seerias ning seejärel brošüüris „Rahvusautonoomia“, mis ilmus peaaegu samal ajal kui Mihkel Martna „Eestimaa autonoomia ja Sotsiaaldemokraatia“. Martna nõudis sotsiaaldemokraadina „Eestimaale autonoomilist iseseisvust“ ja „erirahvustele täielikku enesemääramise õigust ja võimalust“, soovitades muide ka Soomest eeskujuga võtta (Martna [1917], 39–40). Kruus põhjendas aga, miks territoriaalne rahvusautonoomia pole võimalik, ning soovitas seepärast Austria sotsiaaldemokraadi Karl Renneri järgi rahvuskultuurilise autonoomia vormina eksterritoriaalset rahvusautonoomiat, mis tuleks eestlastel maksma panna, kui Venemaast saab rahvuste ja osariikide föderatsioon (Kruus 1917c: 38).

Kruusi enda sõnade järgi arenesid poliitilised sündmused 1917. aasta sügisel kiiresti. 29. septembril (vkj) algas Saksa keisririigi vägede operatsioon Eesti saarte hõivamiseks, taganevad Vene väed rüüstasid mandril ning suurettevõtete evakueerimine Tallinnast tekitas kaose ja paanika. Ajutise Valitsuse võimu lagunemisele järgnenud enamlik riigipööre Petrogradis oktoobri lõpunädalal, mida kutsutakse ka Oktoobrirevolutsiooniks, laienes kiiresti Eestisse ja tõi kaasa ohtlikud pinged enamlastega, kelle juhitud Sõja-Revolutsioonikomitee

haaras Tallinnas võimu. Sel äreval ajal tegutses Kruus lausa kõikjal: ta oli määratud Sõjaväelaste Ülemkomitee esindajaks Haapsallu paigutatud 1. Eesti polku, organiseeris teisi eesti väeosasid, osales Maanõukogu ja esseeride partei keskkomitee istungeil jne (Kruus 1933: 1030). Kruusiga kõrvuti esseeride juhtkonda kuuluv Gustav Suits asus sel ajal Helsingis propageerima Eesti iseseisvumise mõtet Soome-Eesti uniooni kaudu, kuid suures segaduses ei saanud see idee laiemat vastukaja. Pigem vastupidi, esseeride Tallinna organisatsioonis laienes hoopis soov minna koalitsiooni enamlastega, ent keskkomitee eesotsas Kruusiga kõhkles liitumast Viktor Kingissepa, Jaan Anvelti ja teiste enamlastega, nende poliitilises programmis oli põhimõttelisi erinevusi. Vene Asutava Kogu valimistel 1917. aasta novembris jäid esseerid ja sotsiaaldemokraadid enamlastega võrreldes aga selgesse vähemusse. See asjaolu pidi ka Kruusis süvendama oportunistlikku meeleolu ja leevendama vastuseisu koostööle enamlastega. Kui Maanõukogu kuulutas 15. novembril 1917 end „Eestimaa ainsaks kõrgema võimu kandjaks“, viibis Kruus küll sel koosolekul, kuid meil pole kindlat teadmist, kas ta hääletas poolt, ainsana vastu või oli kuue erapooletu hulgas (Maanõukogu protokollid 1932: 274). Maanõukogu laiali-ajamine enamlaste poolt samal päeval ei toonud kaasa ei poliitilist ega ka ideelist pööret. Maanõukogu kuulsas resolutsioonis ei näinud Kruus hilisemas tagasivaates veel „... Eesti iseseisvuse ideed. Eesti poliitiline maailm jäi oma rõhuvas enamikus veel kaheks-kolmeks nädalaks truuks Venemaa föderatsiooni mõttele.“ (Kruus 1933: 1033; Kliiman 1938).

1917. aasta novembri lõpul ja detsembri algul jäi esseeride vahetõrje enamlastega ebakindlaks, sest suur osa esseere pidas enamlikku riigipööret avantüüriks ega pidanud vastuvõetavaks proletariaadi diktatuuri. Viimane tähistab põhimõttelist ideelist veelahet esseeride ja enamlaste vahel. Eesti iseseisvuse küsimus oli keskne teema esseeride partei kolmandal kongressil Tallinnas 10.–11. detsembrini 1917.⁷ Arutelu selle üle aga lõhestas erakonna kaheks, kusjuures

---

⁷ Pea samal ajal toimunud Eesti Tööerakonna konverentsil 13. detsembril leidsid mitmed kõnelejad, et kohasem oleks, „kui Eestist erapooletu iseseisev vabariik luuakse, kelle iseseisvus ja huvid kõigi suurriikide kaitse all seisavad.“ (Eesti tööerakonna konverents 1917: 3).

nii Kruus kui ka Suits jäid pahempoolsesse tiiba, kes kaldus tunnustama töörahva nõukogude võimu ja pooldama koostööd enamlastega. Pigem tuleb selles näha kõhklevat poliitilist oportunismi. Eesti Asutava Kogu 1918. aasta jaanuari lõpul toimuma pidanud valimiste läks erakond kahe eraldi nimekirjaga (Kruus 1933: 1033). Detsembri lõpul, kui Kruus oli Lõuna-Eestis valimiste kihutustööd tegemas, tuli ikkagi muutus. Gustav Suits esitas Eesti Töövabariigi idee (Suits 1918; Karjahärm, Graf 1982; Graf 1993: 206–214), mis sisuliselt tähendas iseseisva Eesti vabariigi nõuet. Suits tegi ettepaneku kuulutada Eesti iseseisvaks demokraatlikuks töövabariigiks ning nõuda Vene ja Saksa vägede viivitamatut väljaviimist Eesti pinnalt ja Eesti Asutava Kogu kokkukutsumist. Esseeride keskkomitee kiitis need põhimõtted heaks ning saatis sellekohase memorandumi ka Nõukogude valitsusele Petrogradis. Sellesama idee esindajana võttis Suits osa ka Maapäeva Vanematekogu ja Eesti erakondade esindajate nõupidamistest Eesti iseseisvuse küsimuses 31. detsembril 1917. ja 1. jaanuaril 1918. aastal. Väidetavalt valmis nende nõupidamiste tulemusena koostatud Eesti parteide ülddeklaratsioon suurel määral Suitsu märgukirja põhjal (Kruus 1933: 1035). Kruus neist nõupidamistest osa ei võtnud, sest sõitis enne jõulupühi Lõuna-Eestisse Eesti Asutava Kogu valimiste „agitatsiooni-ringreisile“ ja jõudis Tallinna tagasi alles 3. jaanuaril 1918 (Kruus 1933: 1033).

Eesti Töövabariigi ettepanek aitas esseeridel selgitada vahakordi teiste poliitiliste jõududega. 4. jaanuaril 1918 lõpetas esseeride keskkomitee koostöö enamlastega (Graf 1993: 210). Tallinnas Oleviste kirikus 5.–6. jaanuaril peetud Eesti töörahva põllumajanduse kongressil lükati iseseisva töövabariigi ettepanek kui kontrrevolutsiooniline tagasi ning enamlased vilistasid Kruusi ja Suitsu välja. Poliitiliste pingete tulipunktis oli iseseisvuse küsimus, sest enamlased olid ükskõik millise Eesti vabariigi vastu. Pealegi võis neid meeleolusid mõjutada Venemaa Asutava Kogu laialiajamine enamlaste poolt Petrogradis 5. jaanuaril. Seevastu Eesti sõjaväelaste II kongressil Estonias 7.–13. jaanuaril sai esseeride Eesti Töövabariigi ettepanek enamuse toetuse, olgugi, et iseseisvuse küsimus kongressi lõhki ajas.

Seejärel sõitsid Kruus ja Suits Helsingi kaudu Petrogradi, kus nad esitasid iseseisva Eesti Töövabariigi idee Nõukogude valitsusele ehk

Rahvakomissaride Nõukogule. 24. jaanuaril 1918 pääses Kruus Nõukogude rahvasajade komissari Jossif Stalini jutule. Stalin polevat varjanudki, et kolm nädalat tagasi oli Nõukogude valitsus kaalunud Eesti iseseisvaks kuulutamist, kuid nüüd olevat Saksamaal rahutused, mis tähendavat revolutsiooni algust. Viimase väite seadnud Kruus kahtluse alla. Jutuajamine lõppenud siiski kompromissiga juhuks, kui Saksamaa revolutsioon ei õnnestu ja sõjarinde oht suureneb. Selle kohta arvanud Stalin: „Loodame eesti töörahva toetusele ja varuks on meil teie projekt.“ (Kruus 1933: 1040). Me teame nüüd, et Kruusil oli õigus, jaanuaristreigist Saksamaal enamlikku revolutsiooni ei puhkenud. Samal ajal toimusid Nõukogude Vene rahuläbirääkimised Keskriikidega. Nõukogude delegatsiooni juht Lev Trotski keeldus 28. jaanuaril (10. veebruaril) Brest-Litovskis rahulepingule alla kirjutamast ning 18. veebruaril (ukj) algas Saksa vägede pealetung idarindel. Saksa vägede sissemarsi eelõhtul kuulutati 24. veebruaril välja Eesti iseseisev vabariik, kuid kogu maa läks Saksa okupatsiooni alla. Nagu paljud teised Eesti poliitilised tegelased, läks ka Hans Kruus peitu, teated tema liikumistest sel ajal on napid, kuid teame, et ta kirjutas oma esimesi raamatuid.

Nii lõppes Kruusi elus tormine 1917. aasta, mis andis talle erakordse kogemuse Eesti kujunevas poliitikas ja inimsuhetes. Revolutsioon tekitas ajaloolise aja seninägematu kiirenduse, haaras keeristormina kaasa inimesi, murdis vana korra ja avas võimalused uute rahvusriikide tekkeks. Võitluses Eesti vabaduse ja suveräänsuse eest sai Kruusist 1917. aastal pahempoolne sotsialistlik ideoloog ja esseeride partei juhtiv poliitik.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Perioodika:

- Eestlaste meeleavaldus. – Pealinna Teataja, nr 18, 28. (10. aprill) märts 1917, 1.
- Meie rahvuspoliitilised paleused ja praegune silmapilk. – Postimees, nr 72, 30. märts 1917, 3.
- Postimees, nr 73, 1. aprill 1917, 1.
- Tartumaa valimise-kogu koosolekud ja maavalimised. – Postimees, nr 140, 26. juuni 1917, 3.
- Eesti sõjaväeliste kongress. Kolmas päev. – Päevaleht, nr 136, 22. juuni 1917, 2.
- Eesti rahvuskongress. – Päevaleht, nr 145, 4. juuli 1917, 1.
- Eesti rahvuskongress. Koosolek 4. juulil. – Päevaleht, nr. 147, 6. juuli 1917, 2.
- Eesti tööerakonna konverents. – Uus Päevaleht, nr. 280, 13. (26.) detsember 1917, lk. 3.
- Eduard Vilde ja Fr. Tuglas Tallinnas. – Tallinna Teataja, nr 101, 9. (22.) mai 1917, 3.
- S. R. P. Põhjaringkonna kongress. – Töö Lipp, nr 17, 25. mai 1917, 1.
- Üleüldine Eesti sõjameeste kongress. IV. – Töö Lipp, nr 29, 29. juuni 1917, 3.

Kirjandus:

- Elango, Õ., Ruusmann A., Siilivask, K. 1998.** Eesti maast ja rahvast: Maailmasõjast maailmasõjani. Tallinn: Olion.
- Graf, M. 1982.** Poliitilised parteid Eestis 1917–1920. Tallinn: Eesti Raamat.
- Graf, M. 1993.** Eesti rahvusriik. Ideed ja lahendused: Ärkamisajast Eesti Vabariigi sünnini. Tallinn.
- Karjahärm, T., Graf, M. 1982.** Rahvusküsimuse ajaloost Eestis: Enesemääramine ja riiklus. – Looming, nr 11, 1528–1548.
- Kiipus, M. 2003.** Tuglas Vildest ehk mälestuste autentsusest. – Tuna, nr 4, 94–99.
- Kliiman, A.-T. 1938.** 28. november. Tartu: Akadeemia.

- Kruus, H. 1915a.** Rahvus ja klass. – Eesti Üliõpilaste Seltsi Album IX. Rahvusküsimus I. Toimetanud V. Ernits. Jurjev: Eesti Üliõpilaste Seltsi Kirjastus, 39–54.
- Kruus, H. 1915b.** Sotsialism ja rahvusküsimus. – Vaba Sõna, nr 6, 171–174.
- Kruus, H. 1917a.** Peetrilinnas ajaloo suurpäivil: veebruar-märts 1917. Päevaraamatulised ülestähendused. Tartu: Noor-Eesti.
- Kruus, H. 1917b.** Tartu Eesti rahvusühiskondlased. – Töö Lipp, nr 3, 7. aprill, 2.
- Kruus, H. 1917c.** Rahvusautonoomia. (Poliitiline kirjastik nr 6.) Tartu: Eesti Üliõpilaste Seltsi Poliitilist Kihutustööd Korraldava Toimekonna kirjastus.
- Kruus, H. 1917d.** Sotsialistide-revolutsionääride erakonna kongressilt. – Töö Lipp, nr 20, 3. juuni, 1–2.
- Kruus, H. 1917e.** Sotsialistide-Revolutsionääride Partei agraarprogramm ja maaolud Eestis. Tallinn: E. S.-R. P Kirjastuse Osaühisus „Töö ja Võitlus“.
- Kruus, H. 1933.** Murdekuudel 1917–18: Mälestusi ühenduses G. Suituga. – Looming, nr 9, 1026–1041.
- Kruus, H. 1938.** Eesti Maanõukogu saadikuna Moskva riiklikul nõupidamisel. – Vabaduse tulekul I: Koguteos. Toim. Hans Kruus, Jaan Ots. Tartu, 80–89.
- Kruus, H. 1967.** Algasime koos. – Johannes Semper elus ja kirjanduses. Koost. Ilmar Sikemäe. Tallinn: Eesti Raamat, 15–20.
- Kruus, H. 1979.** Ajaratta uutes ringides: Mälestusi 1907–1917. Toim Karl Siilivask. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kurvits, O. 1930.** Eesti rahvusväeosade loomine 1917 – 1918: 1. Eesti Polk. 1. Tallinn: 1. Eesti Polgu Kirjastus.
- Maanõukogu** protokollid 1917–1919. 1932. Tallinn.
- Martna, M. [1917].** Eestimaa autonomia ja Sotsialdemokratia. (Sotsialdemokratilised kõned ja kirjad. № 1). [Tallinn]: Töö kirjastus.
- Pullat, R. 2004.** Lootuste linn Peterburi ja eesti haritlaskonna kujunemine kuni 1917. Tallinn: Estopol.
- Rei, A. 1961.** Mälestusi tormiselt teelt. Stockholm: Vaba Eesti.

- Seljamaa, J. 1924.** „Päikesepaisteline“ revolutsioon: Isiklikud mälestused ja muljed 1917. a. veebruari-märtsi Vene revolutsioonist. Tallinn: Varrak.
- Suits, G. 1918.** Eesti Töövabariik: Eesti Sotsialistide-Revolutionääride Partei märgukiri Eesti iseseisvuse küsimuses. Tallinn: Töö ja Võitlus.
- Susi, A. 2009.** Vene impeeriumi hukk: Otto Tiefi valitsuse ministri mälestused I maailmasõja päevilt. Tallinn: Grenader.
- Tolli, A. [Kruus, H.] 1917.** Sabast ja sarvist. I: Blokid ja radikaalid. – Töö Lipp, nr 49, 24. juuli, 2; Sabast ja sarvist. II: Hunt, kits ja kapsad. – Töö Lipp, nr 55, 31. juuli (13. august), 3.

HANS KRUUS DURING THE TURBULENT YEAR 1917

Summary

At the outbreak of the February Revolution of 1917, there were approximately 60 000 Estonians living in the Russian capital, Petrograd. A significant number of witnesses of the revolution were in the Russian military, called up to serve in World War I, but unable to avoid the brewing maelstrom in the capital. The renowned Estonian historian and politician Hans Kruus, then 25-years-old, had just completed the Junior Officers' School in Odessa in January 1917, upon which he was stationed with a reserve regiment near Petrograd in Krasnoje Selo. In his diary, later published under the title *In Peter's City during the Great Days in History* (Peetrilinnas ajaloo suurpäivil, 1917), Kruus discusses the prodromes and potential repercussions of revolution in Russia, which he regarded as inevitable; a keen observer, he notes many details about the pent-up atmosphere of Petrograd on the eve of the storm. This article focuses on Kruus' many-faceted activities during the revolutionary year 1917: his role in the preliminary phase of organizing the Estonian regiment in the Russian army, his political views on the future of Estonia, his leadership in the organization of the Estonian Socialist-Revolutionary Party, and contacts with members with the Young Estonia movement.

The mass demonstration in support of national autonomy sponsored by the Estonian Republican Union in Petrograd on 26 March (8 April) 1917, in which 40 000 Estonians participated (including 12 000 soldiers), played an important part in the formation of Estonian national military units in the Russian army. This initiative was contingent on the decision of the Russian Provisional Government, but a positive result could be inferred from the speech of Lieutenant General Lavr Kornilov at the military parade in Palace Square on 7 (20) April, attended by 3000–4000 Estonian soldiers. The following day a Central Committee for the Organization of Estonian Military Units was founded in Petrograd, which could act only with the legal sanction of the Provisional Government, officially granted on 12 (25)

April. Meanwhile, a general meeting of Estonian soldiers had been held at Tallinn's *Grand Marina*, where a temporary committee was established, later to become the Estonian Military Bureau.

Despite uncertainty regarding the exact details and scope of Kruus' activities toward this goal, he was appointed to lead the 4th Company of the 176th Regiment, which belonged to the first echelon of the Estonian marching battalion (4 officers and 867 soldiers) sent from Krasnoje Selo to Tallinn on 20 April (3 May). Though Kruus himself was not inclined toward a military career and lacked battle experience, he remained a junior officer, and was elected to membership in the Supreme Committee of Estonian Military Men, alongside the commander of his regiment, Colonel Aleksander Tõnisson and junior officer Konstantin Päts, who became the committee's chairman. The question arises as to whether Kruus' position in the committee had a political function, given the political sentiments and allegiances of the soldiers in the new Estonian national regiment, which, included some Socialists as well as Bolsheviks. Nevertheless, Kruus participated openly in political debates: in his speech at the First Congress of Estonian Military Men on 18–21 June in Tallinn, he articulated his 'socialist-inclined' views on the right to national self-determination and autonomy. He was convinced that Russia should become a federal republic, and that the status of small nations such as Estonia should be extraterritorial autonomy, defined not by state or territorial boundaries, but in terms of national culture. In 1917, Kruus' articles and transcripts of his speeches were published primarily in the newspaper Labour Flag (*Töö Lipp*), the voice of the Socialist-Revolutionary Party (Est. *esseerid*), which means that he was then already a member. However, Kruus had become acquainted with the ideology and political tenets of the SR party much earlier in his life, during his studies at the Tartu Teachers' Seminary (1907–1911).

Kruus' return to Estonia took place at a critical time, only a few days apart from the return from exile (since the end of the Russian Revolution of 1905) of similarly-minded Estonian writers, the Socialist writer Eduard Vilde (1865–1933) and literary intellectual Friedebert Tuglas (1886–1971). Years later Kruus was to write that Socialist-Revolutionary ideology and the intellectual pursuits of Young Estonia

had many points in common. As a politician and ideologue, Kruus rapidly rose to the fore in three positions. In addition to membership in the Supreme Committee of Military Men, he soon emerged as a leader in the Tartu section of the Estonian SR party, attending the Congress of the SR Northern District in May 2017 in Petrograd, from where he was sent as a delegate to the III All-Russian SR Congress in Moscow (25 May–4 June). On 3 July, at the Estonian National Congress (initiated by the Tallinn Estonian Union) held at the “Estoni” theatre in Tallinn, Kruus voiced the controversial statement that the SR party and its supporters did not regard that assembly as representative of the whole nation nor as democratically elected. Though the SR party subsequently distanced itself from the Congress, this did not stop Kruus from speaking out for the central tenet of the SR rural agenda: socialization of the land. Indeed, far more important than the Congress that summer of 1917 was the convening of the Provisional Assembly (*Ajutine Maanõukogu*) of the Province of Estonia in Tallinn on the 1st of July, where Kruus was the elected representative of the landless of Tartu County and stood among eight SR members in the Socialist bloc. Indeed, the Provincial Assembly was the Estonians’ first parliament and their most important political forum.

As autumn 1917 approached, so did the war: on 22 August, Riga had fallen to the Imperial German Army. That same month, Hans Kruus was with the delegation of the Provincial Assembly in Moscow, at the state-wide deliberations organized by the Provisional Government. By September, there was no agreement among politicians, certainly the SR party agreed that the overriding goal should be that Estonia secede from the Russian state. Meanwhile, the summer congress in Tartu of the Estonian sections of the SR party did not result in the establishment of an independent party. This was achieved at the Second congress, also in Tartu, chaired by Hans Kruus. In his own speech devoted to the land question, Kruus took a definitive position in favour of the socialization of the land, but without the Russian principle of communal land ownership (*obshchina*, Russian *община*), which was not practiced in Estonia. Due to existing agrarian circumstances, Kruus’ complicated principles of land use were never actually implemented.

On the verge of the Bolshevik October Revolution, political events took sudden turns. On 29 September, the German Imperial Army began operations to conquer the Estonian islands, while Russian troops pillaged on the mainland, and the evacuation of large businesses from Tallinn added to the general chaos. Indeed, the October Revolution spread quickly to Estonia, bringing with it dangerous tensions with the Bolsheviks, whose Military Revolutionary Committee seized power in Tallinn. Kruus seemed omnipresently active, representing the 1st Estonian Regiment (stationed on the west coast of Estonia in Haapsalu) at the Supreme Committee of Military Men, organizing other military units, participating in sessions of the Provincial Assembly and the SR party's central committee.

In Helsinki, poet and literary scholar Gustav Suits, also a member of the SR leadership began propagating the idea of Estonian independence by means of a Finnish-Estonian union. However, this idea did not gain popular support amidst the general confusion. Instead, the desire to form a coalition with the Bolsheviks gained ground in the SR party. On 15 November 1917, the Provincial Assembly, which had declared itself the sole sovereign power in Estonia was dissolved by the Bolsheviks.

At the SR's Third Congress, held in Tallinn 10–11 December 1917, the question of Estonian independence was central; the party split into two factions with Suits and Kruus on the left, supporting the Executive Committee of Estonian Soviets and cooperation with the Bolsheviks. In late December, while Kruus was in south Estonia agitating for this position, Suits proposed the idea of an Estonian Labour Republic (*Eesti Töövabariik*), in effect the demand for Estonian independence, immediate withdrawal of Russian and German troops from Estonian territory and the convening of the Estonian Constituent Assembly.

The Labour Republic proposal helped the SR party clarify its relationships with other political forces. Despite setbacks, such as the Estonian Agrarian Workers Congress' rejection of the proposal as counter-revolutionary on 5–6 January 1918, it received majority support at the Second Congress of Estonian Military a few days later (7–13 January). Shortly thereafter, Kruus and Suits travelled by way of Helsinki to Petrograd, to present the idea of an Estonian Labour Republic to the

Soviet government, that is, the Council of People's Commissars. On 24 January 1918, Kruus was received by the People's Commissar for Nationalities, Joseph V. Stalin, who did not deny the fact that three weeks earlier the Soviet government had considered declaring Estonia independent. Meanwhile, unrest was growing in Germany, interpreted by the Soviet leaders as the beginning of a revolution there. The conversation ended in a compromise: should the German Revolution fail and danger at the Eastern front escalate, the plan for the Labour Republic was close at hand. In the meantime, Stalin was counting on the support of Estonian workers.

In retrospect, we know that Kruus' predictions were correct: the January strikes in Germany did not culminate in revolution; negotiations concerning the Brest-Litovsk peace treaty failed when Lev Trotsky, head of the Soviet delegation, refused to sign. The German onslaught on the Eastern front began on 18 February. On the eve of the German invasion, on 24 February 1918, Estonia declared its independence and was occupied the next day. Like many other Estonian political figures, Kruus went into hiding. Though we know little of the details about his activities during this time, he was already writing his first books. The turbulent year 1917 had given him extraordinary experience of emergent Estonian politics and human relationships. In the struggle for Estonia's sovereignty and freedom Kruus had become a leftist, socialist ideologue and the leading politician of the SR party.

Keywords: The Russian Revolution of 1917, Hans Kruus, 1st Estonian Regiment, The Estonian Socialist-Revolutionary Party, Estonian Provincial Assembly